บทที่ 1
บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545 - 2549) กับเทคโนโลยี ได้กำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาความเข้มแข็งทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี โดยกล่าวถึง การพัฒนา และการยกระดับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อการพัฒนาด้านการศึกษาเป็น การเตรียมความพร้อมพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในทุกระดับของประเทศ เพื่อการรองรับการพัฒนา สู่การเป็นสังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ ปัจจุบันกระทรวงศึกษาธิการได้มีการนำเทคโนโลยี สารสนเทศมาพัฒนาสังคมโดยกำหนดมาตรการสนับสนุนให้ทุกหน่วยงานในสังกัด นำเทคโนโลยี มาใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารและการจัดการศึกษา โดยเร่งรัดและสนับสนุนการใช้ เทคโนโลยีสารสนเทศให้สอดคล้องกับนโยบายการกระจายอำนาจ ฉะนั้นการบริหารงานการศึกษา จำเป็นต้องใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อให้มีระบบข้อมูลข่าวสารที่ทันสมัยและทันกับเวลา มีการใช้ ข้อมูลสารสนเทศประกอบในการวางแผน การบริหารงานบุคลากร งบประมาณและทรัพยากรอื่น ๆ การทำงานของสถานศึกษาแนวใหม่ต้องมีการเกี่ยวข้องกับเครื่องมือและการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อใช้จัดการความรู้ การเข้าถึง การเรียกค้น และการใช้ประโยชน์จากแหล่งความรู้

จากยุทธศาสตร์การบริหารในยุคเทคโนโลยีสารสนเทศดังกล่าว ทำให้สถาบันการศึกษา ต้องปรับทัศนคติ และกระบวนการความคิดในเรื่องการบริหารและการจัดการ เพื่อเปิดมิติใหม่ สำหรับการใช้ประโยชน์จากความรู้ที่นับวันจะมีคุณค่ามากยิ่งขึ้นและการสร้างฐานของสังคมต่อไป (ยืน ภู่วรวรรณ และสมชาย นำประเสริฐ, 2546, หน้า 62) ฉะนั้นทำให้ผู้บริหารสถานศึกษาต้องใช้ หลักการ ไหวพริบประสบการณ์จัดการและแก้ปัญหาต่าง ๆ รวมทั้ง การมีวิสัยทัศน์คือการมีข้อมูล สารสนเทศและเทคโนโลยีซึ่งหมายถึง การนำเอาวิทยาศาสตร์มาประยุกต์ใช้ ในทางปฏิบัติ สองประการหลักนี้ โดยทั่วไปเรียกไอที (IT) ดังที่ อธิปัตย์ คลี่สุนทร (2537, หน้า 1) กล่าวไว้ว่า "นักบริหารที่เก่งน่าจะมีวิสัยทัศน์กว้างไกลในการใช้วิทยาศาสตร์ที่เหมาะสม มีการพัฒนางาน สารสนเทศอย่างต่อเนื่อง การมีวิสัยทัศน์ หรือมองการณ์ไกลผู้บริหารและคณะต้องมีวิสัยทัศน์ที่กว้าง ไกลไม่นึกถึงแต่ปัญหาเฉพาะหน้า แต่ต้องคาดการณ์ในอนาคต 10 ปี, 15 ปี, 30 ปี บนฐานความ จริงในปัจจุบัน ผนวกกับความเปลี่ยนแปลงทุกด้านในอนาคตจากการคาดเดาเชิงวิทยาศาสตร์ได้ ใกล้เคียง และมีแนวทางปฏิบัติไปสู่เป้าหมายหรือความคาดหวังในอนาคตนั้น ๆ อย่างชัดเจน" ทั้งนี้การมีวิสัยทัศน์ของผู้บริหารต้องควบคู่ไปกับการปฏิบัติงานในองค์การด้วย

มหาวิทยาลัยบูรพา Burapha University

การวิจัยและพัฒนาระบบสารสนเทศซึ่งจำเป็นต่อการทำงานของผู้บริหารเป็นอย่างยิ่ง การพัฒนาระบบสารสนเทศก็เป็นทางเลือกหนึ่งที่สามารถแก้ไขปัญหาเหล่านี้ได้ "เทคโนโลยีสารสนเทศ" (Information Technology) ที่มักเรียกว่า ไอที (IT) นั้นเน้นถึง การจัดการในกระบวนการดำเนินสารสนเทศในขั้นตอนต่าง ๆ ตั้งแต่การเสาะแสวงหา การวิเคราะห์ การจัดเก็บ การจัดการ และการเผยแพร่ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ ความถูกต้อง ความแม่นยำ และความรวดเร็ว ต่อการนำมาใช้ประโยชน์ (สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, 2538, หน้า 13-14) จากรายงานการประเมินผลนโยบายเทคโนโลยีสารสนเทศ IT- 2000 ในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2544 พบว่าได้เกิดสัมฤทธิ์ผลตามเจตนารมณ์ของนโยบายได้ระดับหนึ่ง ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศแห่งชาติจึงได้จัดทำนโยบายเทคโนโลยีสารสนเทศระยะที่ 2 โดยกำหนดนโยบายไว้ 10 ปี คือในระหว่าง ปี พ.ศ. 2544 ถึง ปี พ.ศ. 2553 (ค.ศ. 2001 - ค.ศ. 2010) เรียกสั้น ๆ ว่า IT 2010 โดยแนวคิดพื้นฐานของนโยบาย IT 2010 ตระหนักถึงบทบาทของเทคโนโลยีสารสนเทศในฐานะเป็นเครื่องมืออำนวยความสะดวก ที่จะนำมาใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมที่ยั่งยืนสามารถแข่งขันได้ในเวทีสากล เพื่อให้ประชาชนในสังคมมีคุณภาพชีวิตที่ดี องค์ประกอบสำคัญของนโยบาย IT 2010 มี 3 ประการ คือ ส่งเสริมให้มีนวัตกรรมในระบบเศรษฐกิจและสังคม ส่งเสริมในการเสริมสร้างทรัพยากรมนุษย์ที่มีความรู้เป็นพื้นฐานสำคัญ ลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานสารสนเทศและส่งเสริมอุตสาหกรรมสารสนเทศ จากวิสัยทัศน์ IT 2010 ในการนำประเทศไทยไปสู่สังคมและเศรษฐกิจแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ เป็นการมุ่งเน้นให้เทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามามีบทบาทสำคัญในกระบวนการพัฒนาส่วนต่าง ๆ เช่น การสร้างทรัพยากรมนุษย์ การส่งเสริมนวัตกรรม ส่งเสริมให้สังคมมีความเข้มแข็งบนพื้นฐานของทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพและนวัตกรรมในสังคมที่เอื้อต่อภูมิปัญญา ตลอดจนการสร้างสรรค์ที่มีความยั่งยืน (กษิติธร ภูภราดัย, 2544, หน้า 1-7)

การบริหารการศึกษา จำเป็นจะต้องให้สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมซึ่งมีความเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ผู้บริหารการศึกษามีความจำเป็นต้องใช้ข้อมูลที่ถูกต้องและรวดเร็วเพื่อช่วยในการตัดสินใจ ตลอดจนต้องพัฒนาองค์ความรู้ทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อการกำหนดนโยบายและการวางแผนรองรับสภาพเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปได้อย่างทันท่วงทีนอกจากนั้นแล้วการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในสถานศึกษามาช่วยสนับสนุนการทำงานที่มีประสิทธิภาพ และเป็นแบบอย่างให้กับผู้เรียนเพื่อการนำไปพัฒนางานต่อไป จึงเรียกว่าการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารการศึกษาได้ผลทั้งทางตรงและทางอ้อม (เชาว์วัตร ศิริรัตนบวร, 2538, หน้า 3) นอกจากนี้การบริหารงานของโรงเรียนในพื้นที่จังหวัดระยองยังต้องมีการปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องเหมาะสม เพื่อสนองตอบโครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออกอีกด้วย

มหาวิทยาลัยบูรพา Burapha University

(สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, หน้า 9) และในการปรับตัวได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น จำเป็นต้องใช้สารสนเทศที่ดี ก็คือมีความถูกต้องและเป็นปัจจุบัน (ประพนธ์ เจียรกุล, 2524, หน้า 7) ในการที่จะได้สารสนเทศที่ดีนั้นผู้บริหารโรงเรียนต้องมีวิสัยทัศน์ทางเทคโนโลยี มีการวางแผน ควบคุมและประเมินผลการจัดระบบสารสนเทศอย่างสม่ำเสมอ รวมทั้งพัฒนาให้ดียิ่งขึ้น

การมีวิสัยทัศน์ของผู้บริหาร เป็นคุณสมบัติที่จำเป็นข้อหนึ่งที่กล่าวถึง ทั้งในอดีตที่ผ่านมาจนกระทั่งในยุคปัจจุบัน ดังเช่น วิชัย ตันศิริ (2538, หน้า 4) กล่าวว่าผู้บริหารต้องมีการสร้างวิสัยทัศน์ให้มีในตัวเอง เพื่อความมีพลังและสมรรถภาพด้านอื่น ๆ สุชาดา กีระนันท์ (2541, หน้า 58) กล่าวว่า วิสัยทัศน์เทคโนโลยีได้เข้ามามีบทบาทและความสำคัญมากขึ้นไปเรื่อย ๆ และมีอัตราเร่งที่สูงขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากความก้าวหน้าในวิทยาการสื่อสารโทรคมนาคม รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงในทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง ทำให้สภาวะทางการแข่งขันเปลี่ยนไปอย่างมากผู้บริหารจำเป็นต้องให้ความสำคัญและใช้เทคโนโลยีสารสนเทศให้เกิดประโยชน์อย่างเต็มที่เพื่อความก้าวหน้าทางการศึกษา ทั้งนี้เทคโนโลยีสารสนเทศ หมายถึงเทคโนโลยีสารสนเทศทุกด้านที่เข้ามาร่วมกันในกระบวนการจัดเก็บสร้าง และสื่อสารสารสนเทศ ดังนั้นจึงครอบคลุมเทคโนโลยีต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการบันทึกจัดเก็บประมวลผลค้นคืนส่งและรับข้อมูล ซึ่งรวมถึงเครื่องมือและอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่ใช้ในกระบวนการข้างต้น เช่น คอมพิวเตอร์ อุปกรณ์จัดเก็บข้อมูล บันทึกและค้นหา เครือข่ายสื่อสารข้อมูล อุปกรณ์สื่อสาร และโทรคมนาคม เป็นต้นรวมทั้งระบบต่าง ๆ ที่ควบคุมการทำงานของอุปกรณ์เหล่านี้ เช่น ระบบปฏิบัติการคอมพิวเตอร์และระบบสื่อสารเป็นต้น

ผู้บริหารโรงเรียนจำเป็นที่จะต้องมีวิสัยทัศน์ทางเทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อเป็นแกนนำในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในโรงเรียนให้เกิดประโยชน์อย่างสูงสุด ดังที่ ทองเพ็ชร จุมปา (2530, หน้า 2) กล่าวว่า โรงเรียนมัธยมศึกษาเป็นการบริหารการศึกษาระดับการปฏิบัติ สมควรที่จะสร้างหรือพัฒนาระบบสารสนเทศขึ้นมาใช้ ผู้บริหารโรงเรียนต้องมีความรู้ ความเข้าใจและตระหนักถึงความสำคัญของระบบสารสนเทศ มีการวางแผนใช้ยุทธวิธีต่าง ๆ ในการนำเทคโนโลยีสารสนเทศที่เหมาะสมมาใช้ในโรงเรียนให้เกิดประโยชน์ต่อการบริหารอย่างประสิทธิภาพ

จังหวัดระยองเป็นจังหวัดในเขตพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออกได้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งทางด้านวัตถุ ธุรกิจ เกิดสังคมใหม่ เกิดเมืองใหม่ เรียกว่าเมืองอุตสาหกรรม เมื่อเกิดเมืองใหม่ขึ้นปัญหาต่าง ๆ ก็จะตามมา การพัฒนาจะต้องพัฒนาให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงและที่สำคัญต้องพัฒนาการศึกษาให้สอดคล้องกับการพัฒนาอุตสาหกรรม ตามนโยบายของรัฐบาล (ไพฑูรย์ สิงห์ตา, 2547, หน้า 1) ฉะนั้นผู้บริหารจึงเป็นบุคคลที่สำคัญที่จะทำให้การพัฒนาระบบ

มหาวิทยาลัยบูรพา Burapha University

สารสนเทศมีประสิทธิภาพมีระบบยิ่งขึ้น และต้องมีคุณลักษณะดังคำกล่าวของ มนู เฟื่องฟุ้ง (2537, หน้า 11) ที่ว่า คนที่มีความรู้ หรือติดตามความเคลื่อนไหวของข้อมูลต่าง ๆ ได้ก่อนทำให้ตัดสินใจและวางแผนในเรื่องที่ตนเกี่ยวข้องได้เร็วกว่าผู้อื่น

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาระยองตระหนักถึงความสำคัญในเรื่องการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในโรงเรียนทุกขนาดและทุกสถานภาพสถานศึกษาในจังหวัดระยอง ได้พยายามพัฒนาระบบสารสนเทศด้วยวิธีต่าง ๆ เช่น การจัดโครงการพัฒนาศักยภาพของผู้บริหาร ครู อาจารย์ เพื่ออบรมด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ (IT) โดยนำไปปฏิบัติให้ถูกต้อง ทั้งนี้ได้ให้ความรู้ และความคิดเกี่ยวกับการจัดระบบสารสนเทศออกเผยแพร่ เพื่อให้ครูอาจารย์และผู้บริหารมองเห็นความสำคัญการพัฒนาระบบสารสนเทศ ส่งเสริมให้โรงเรียนจัดแผนปฏิบัติงานการติดตาม และการประเมินผลการปฏิบัติงานระบบสารสนเทศในโรงเรียนขึ้น เพื่อให้การบริหารโรงเรียน และการจัดการดำเนินการศึกษาของประเทศเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด

สำหรับปัญหาของผู้บริหารโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จังหวัดระยอง ที่เกี่ยวกับเทคโนโลยีสารสนเทศก็คือ ผู้บริหารเพียงส่วนน้อย ที่รู้จักใช้คอมพิวเตอร์ในการค้นหาข่าวสารที่ต้องการ ส่วนใหญ่จะสั่งให้ผู้ใต้บังคับบัญชาค้นหาข้อมูลมาเสนอและทำให้เกิดปัญหาข้อมูลผิดพลาด ล่าช้า หรือการบันทึกไม่เป็นไปตามที่คาดไว้ ซึ่งสอดคล้องกับ ครรชิต มาลัยวงศ์ (2539, หน้า 114) ได้กล่าวเช่นนี้เหมือนกัน และจากผลการวิจัยจะเห็นได้ว่าการจัดระบบสารสนเทศในการบริหารการศึกษา พบมีปัญหาและอุปสรรค ยุทธพงษ์ ภูมิพันธ์ (2545, หน้า 3) ได้สรุปไว้ดังนี้ 1) การดำเนินการพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการศึกษาของหน่วยงานทางการศึกษาและที่เกี่ยวข้องเป็นไปอย่างมีเอกภาพ ประกอบกับการขาดความพร้อมทั้งทางด้านงบประมาณ บุคลากร อุปกรณ์ต่าง ๆ เช่น คอมพิวเตอร์ อุปกรณ์ต่อเชื่อมการประสานงานเครือข่าย รวมทั้งปัญหาการดำเนินงานสารสนเทศเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการดำเนินงาน 2) โรงเรียนขาดบุคลากรที่มีความรู้และทักษะในการวิเคราะห์ระบบสารสนเทศ เนื่องจากโรงเรียนมีข้อจำกัดเกี่ยวกับคุณวุฒิการศึกษา ส่วนใหญ่เป็นครูสายปฏิบัติการสอน มีความรู้เฉพาะในเนื้อหาที่ตนสอน ไม่เคยผ่านการอบรมในด้านเทคนิคและวิธีวิเคราะห์ เมื่อผู้บริหารต้องการเก็บข้อมูลก็มอบหมายให้ครู อาจารย์ดังกล่าวดำเนินการ จึงทำให้ผลปฏิบัติงานไม่ดีเท่าที่ควร สารสนเทศไม่สนองวัตถุประสงค์ของโรงเรียน 3) ปัญหาในการจัดระบบสารสนเทศ คือ ขาดบุคลากร ขาดเครื่องคอมพิวเตอร์ ไม่มีห้องปฏิบัติการเป็นสัดส่วนและมีความต้องการให้มีหน่วยงานที่รับผิดชอบในการให้ความรู้และการฝึกอบรม ให้เพิ่มบุคลากรในการจัดสารสนเทศให้เพียงพอ ปัจจุบันยังพบว่าปัญหาดังกล่าวยังไม่ได้รับการแก้ไขหรือหมดไป

มหาวิทยาลัยบูรพา Burapha University

จากสภาพปัญหาดังกล่าวเมื่อวิเคราะห์สาเหตุที่จริงแล้ว วิสัยทัศน์ของผู้บริหารเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาระบบสารสนเทศและประสิทธิผลของโรงเรียนโดยรวม ดังที่กล่าวถึงใน ทองเพ็ชร จุมปา (2530, หน้า 2) ได้สรุปไว้ว่า การที่ผู้บริหารองค์กรมีวิสัยทัศน์เทคโนโลยีสารสนเทศในด้านต่าง ๆ จะส่งผลต่อการพัฒนาระบบสารสนเทศในองค์การให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล ตามจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้ ได้แก่ 1) แก้ปัญหาที่เกิดขึ้น จากระบบสารสนเทศที่มีอยู่ภายในองค์การให้มีประสิทธิภาพ 2) ตอบสนองต่อความต้องการใหม่ ๆ 3) นำความคิดหรือเทคโนโลยีใหม่มาใช้ 4) พัฒนาระบบสารสนเทศทั้งระบบให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ รอส (Ross, 1976, p. 224) ได้กล่าวถึงเรื่องนี้ว่า การมีส่วนเกี่ยวข้องในการออกแบบสารสนเทศของผู้บริหารเปรียบเสมือนเจ้าของบ้าน มีส่วนร่วมการเขียนแบบแปลนของสถาปนิก ซึ่งสามารถให้รายละเอียดรูปทรงของบ้านตามที่ตนปรารถนาและต้องการซื้อ แสดงให้เห็นว่าการที่จะได้ข้อมูลสารสนเทศมีคุณลักษณะตรงตามความต้องการของผู้ใช้ได้นั้น ผู้บริหารต้องให้ความสนับสนุนและให้ความร่วมมือตลอดกระบวนการวิเคราะห์ระบบ การออกแบบ การนำระบบไปใช้

จากเหตุผลและความสำคัญดังกล่าว จึงทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาถึงวิสัยทัศน์เทคโนโลยีสารสนเทศของผู้บริหาร การพัฒนาระบบสารสนเทศของผู้บริหารการศึกษา ตลอดจนความสัมพันธ์ระหว่างวิสัยทัศน์เทคโนโลยีสารกับการพัฒนาระบบสารสนเทศของผู้บริหารในโรงเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาระยอง เพื่อจะได้นำข้อมูลดังกล่าวไปแก้ปัญหา และยกระดับวิสัยทัศน์เทคโนโลยีสารสนเทศและการพัฒนาระบบสารสนเทศของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาระยองต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับวิสัยทัศน์เทคโนโลยีสารสนเทศของผู้บริหารโรงเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาระยอง โดยรวมและจำแนกตามสถานภาพสถานศึกษา

2. เพื่อศึกษาระดับการพัฒนาระบบสารสนเทศของผู้บริหารโรงเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาระยอง โดยรวมและจำแนกตามสถานภาพสถานศึกษา

3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างวิสัยทัศน์เทคโนโลยีสารสนเทศโดยรวมและรายด้านของผู้บริหารกับการพัฒนาระบบสารสนเทศโดยรวมและรายด้านของโรงเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาระยอง จำแนกตามสถานภาพสถานศึกษา

มหาวิทยาลัยบูรพา Burapha University

คำถามของการวิจัย

1. วิสัยทัศน์เทคโนโลยีสารสนเทศของผู้บริหารโรงเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาระยอง จำแนกตามสถานภาพสถานศึกษาอยู่ในระดับใด

2. การพัฒนาระบบสารสนเทศ ของผู้บริหารโรงเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาระยอง จำแนกตามสถานภาพสถานศึกษาอยู่ในระดับใด

3. วิสัยทัศน์เทคโนโลยีสารสนเทศโดยรวม และรายด้านของผู้บริหารกับ การพัฒนาระบบสารสนเทศโดยรวมและรายด้านของโรงเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาระยองเมื่อจำแนกตามสถานภาพสถานศึกษามีความสัมพันธ์กันหรือไม่

สมมติฐานการวิจัย

วิสัยทัศน์เทคโนโลยีสารสนเทศโดยรวมและรายด้านของผู้บริหารกับ การพัฒนาระบบสารสนเทศโดยรวมและรายด้านของโรงเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาระยองเมื่อจำแนกตามสถานภาพสถานศึกษา มีความสัมพันธ์กัน

ความสำคัญของการวิจัย

ผลการวิจัยครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ช่วยให้ผู้บริหารสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาระยอง ทราบวิสัยทัศน์ด้านเทคโนโลยีของตนเอง และการพัฒนาระบบสารสนเทศของหน่วยงาน เพื่อการวางแผนและบริหารงานด้านเทคโนโลยีสารสนเทศให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อวงการศึกษาของจังหวัดระยอง และให้ความสำคัญของวิสัยทัศน์ผู้บริหารด้านเทคโนโลยีมีความสัมพันธ์ควบคู่กับการพัฒนาสารสนเทศอย่างมีระบบ

กรอบความคิดของการวิจัย

ศึกษาวิสัยทัศน์เทคโนโลยีสารสนเทศของผู้บริหาร ตามแนวคิดของ วาง (Wang, 1994, pp. 103-121) มาร์ติน (Martin, 1994, pp. 139-142) วีระวัฒน์ ปันนิตามัย (2538, หน้า 2-7) และพิชัย ลีพิพัฒน์ไพบูลย์ (2539, หน้า 139-142) ซึ่งสรุปเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการมีวิสัยทัศน์เทคโนโลยีสารสนเทศ 7 ด้าน คือ 1) ด้านความสนใจในเทคโนโลยีสารสนเทศ 2) ความรู้ความเข้าใจ พื้นฐานด้านเทคโนโลยีสารสนเทศมาประยุกต์ใช้ในองค์กรด้านต่าง ๆ 3) การจัดสรรงบประมาณด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ 4) การใช้ข้อมูล ข่าวสารที่ได้รับจากเทคโนโลยีสารสนเทศเป็นกลยุทธ์ในการวางแผนบริหารงาน 5) การกำหนดขอบเขตความร่วมมือและปรับปรุงโครงสร้างเทคโนโลยีสารสนเทศ 6) การพัฒนาบุคลากรด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ

มหาวิทยาลัยบูรพา Burapha University

7) การประสานสัมพันธ์กับเจ้าหน้าที่ฝ่ายเทคโนโลยีสารสนเทศ

และการพัฒนาระบบสารสนเทศ ได้แนวคิดจากวงจรการพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการ (Management Information System) ของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (2536, หน้า 437-738) วงจรการพัฒนาระบบงาน (System Development Life Cycle: SDLC) ของ จิดาภัส สัมพันธ์สมโภช (2539, หน้า 51) ซึ่งสรุปได้เป็น 3 ขั้นตอน คือ 1) การศึกษาเบื้องต้น 2) การศึกษาความเป็นไปได้ 3) การพัฒนาและการปรับใช้ระบบสารสนเทศ

การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ส่งผลต่อการปฏิรูปการศึกษาจึงเกิดแนวคิดที่มุ่งให้สถานศึกษามีอิสระ และความคล่องตัวในการบริหารงาน โดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (อุทัย บุญประเสริฐ, 2542, หน้า 2) ดังนั้นจะเห็นว่าผู้บริหารโรงเรียน ซึ่งเป็นหัวใจขององค์การและเป็นผู้เริ่มต้นที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ต้องเป็นผู้รับผิดชอบในการกำกับพฤติกรรมการทำงาน ให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ บรรลุเป้าหมายและตามทันการเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีประสิทธิภาพ (ธงชัย สันติวงษ์, 2533, หน้า 7) ผู้บริหารโรงเรียนจำเป็นที่จะต้องมีวิสัยทัศน์ทางเทคโนโลยีสารสนเทศอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เพราะต้องเป็นแกนนำในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในโรงเรียนให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด โชรด (Shrode, 1974, pp. 224) ได้กล่าวไว้ว่า การออกแบบและการพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารควรให้ครอบคลุมงานที่ต้องปฏิบัติและมีปริมาณเพียงพอ เพื่อจะให้สารสนทศที่จำเป็นในเวลาและสถานการณ์ที่เหมาะสมจะช่วยให้บริหารงานทุกด้านขององค์การมีประสิทธิภาพสูง และผลการวิจัยของ สมศรี งามพิพัฒน์ (2540) และไพฑูรย์ สิงห์ตา (2547) พบว่าการยอมรับเทคโนโลยีสารสนเทศมีความสัมพันธ์กับการพัฒนาระบบสารสนเทศ

จากผลการวิเคราะห์ของศูนย์ปฏิบัติการปรับปรุงระบบการจัดการงบประมาณ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เรื่องการวางแผนงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงาน (PBB) ในเรื่อง การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมของสถานศึกษา (SWOT - Analysis) ซึ่งผู้วิจัยสนใจนำมาเป็นตัวแปร โดยได้ข้อมูลจากแผนกลยุทธ์สถานศึกษาของโรงเรียนกลุ่มตัวอย่าง แบ่งได้เป็น 3 ประเภท ได้แก่ ประเภทเอื้อและแข็ง ประเภทเอื้อแต่อ่อน และประเภทไม่เอื้อแต่แข็ง ผู้วิจัยสรุปเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยดังภาพที่ 1

มหาวิทยาลัยบูรพา Burapha University

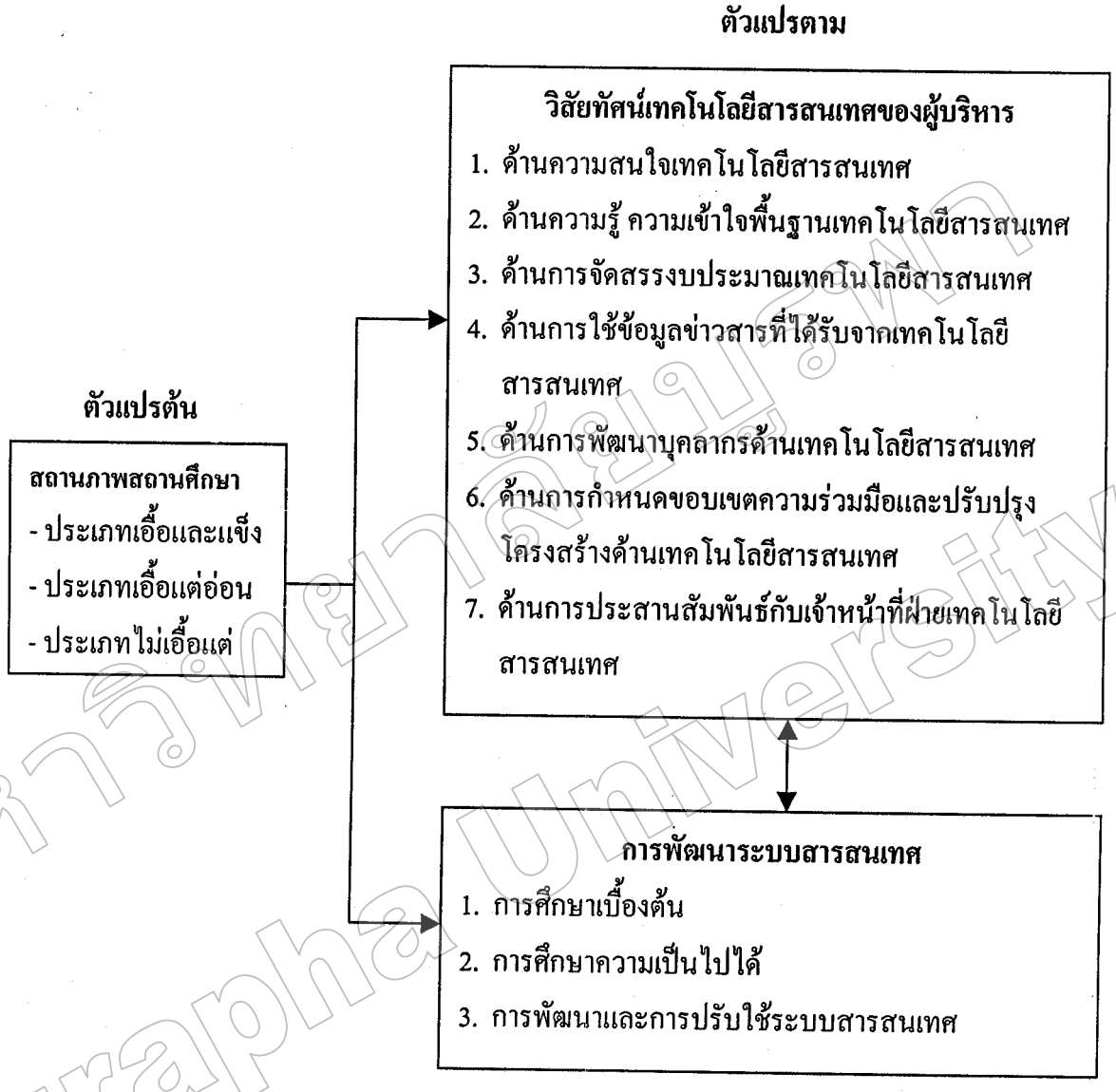

ภาพที่ 1 กรอบความคิดในการวิจัย

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาระดับวิสัยทัศน์เทคโนโลยีสารสนเทศของผู้บริหาร การพัฒนาระบบสารสนเทศ และความสัมพันธ์ระหว่างวิสัยทัศน์เทคโนโลยีสารสนเทศกับการพัฒนาระบบสารสนเทศ ในโรงเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาระยองจำแนกตามสถานภาพสถานศึกษา

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

2.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียนระดับการศึกษา

มหาวิทยาลัยบูรพา Burapha University

ขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาระยอง จำนวน 227 คน

2.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาระยอง ได้จากการสุ่มประชากร โดยการสุ่มแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) โดยใช้สถานภาพสถานศึกษาเป็นเกณฑ์ในการแบ่งชั้น ได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่างตามตารางของ เครจซี่ และมอร์แกน (Krejcie & Morgan, 1970, pp. 608-609) ได้ผู้บริหารเป็นกลุ่มตัวอย่างจำนวน 181 คน

3. ตัวแปรที่จะศึกษา

3.1 ตัวแปรต้น ประกอบด้วย

3.1.1 สถานภาพสถานศึกษา

3.1.1.1 ประเภทเอื้อและแข็ง

3.1.1.2 ประเภทเอื้อแต่อ่อน

3.1.1.3 ประเภทไม่เอื้อแต่แข็ง

3.2 ตัวแปรตาม ประกอบด้วย วิสัยทัศน์เทคโนโลยีสารสนเทศของผู้บริหาร 7 ด้าน และการพัฒนาระบบสารสนเทศ 3 ขั้นตอน

3.2.1 วิสัยทัศน์เทคโนโลยีสารสนเทศของผู้บริหาร

3.2.1.1 ด้านความสนใจในเทคโนโลยีสารสนเทศ

3.2.1.2 ด้านความรู้ ความเข้าใจพื้นฐานเทคโนโลยีสารสนเทศ

3.2.1.3 ด้านการจัดสรรงบประมาณเทคโนโลยีสารสนเทศ

3.2.1.4 ด้านการใช้ข้อมูลข่าวสารที่ได้รับจากเทคโนโลยีสารสนเทศ

3.2.1.5 ด้านการพัฒนาบุคลากรด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ

3.2.1.6 ด้านการกำหนดขอบเขตความร่วมมือและปรับปรุงโครงสร้างด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ

3.2.1.7 ด้านการประสานสัมพันธ์กับเจ้าหน้าที่ฝ่ายเทคโนโลยีสารสนเทศ

3.2.2 การพัฒนาระบบสารสนเทศ

3.2.2.1 การศึกษาเบื้องต้น

3.2.2.2 การศึกษาความเป็นไปได้

3.2.2.3 การพัฒนาและการปรับใช้ระบบสารสนเทศ

มหาวิทยาลัยบูรพา Burapha University

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. วิสัยทัศน์เทคโนโลยีสารสนเทศผู้บริหาร หมายถึง ความคิดเห็นหรือการปฏิบัติของผู้บริหารที่แสดงให้เห็นถึงความสนใจ ความรู้ ความเข้าใจพื้นฐานด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ และเห็นความสำคัญของการนำเทคโนโลยีสารสนเทศด้านคอมพิวเตอร์มาใช้ประโยชน์ในการวางแผน ซึ่งได้จากการตอบแบบสอบถามของผู้บริหารโรงเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นฐานการศึกษาระยอง ในด้านต่าง ๆ 7 ด้าน คือ

1.1 ด้านทัศนคติและความสนใจเทคโนโลยีสารสนเทศ หมายถึง การที่ผู้บริหารให้ความสำคัญเรื่องเทคโนโลยีสารสนเทศ ไม่คิดว่าเป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ฝ่ายเทคโนโลยีสารสนเทศเท่านั้น และมีความตระหนักเสมอว่าผู้บริหารจะต้องมีความคิดที่กว้างไกลกับการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีใหม่ ๆ มีความกล้าหาญในการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในองค์กรให้เกิดประโยชน์

1.2 ด้านความรู้ ความเข้าใจพื้นฐานทางเทคโนโลยีสารสนเทศ หมายถึง การที่ผู้บริหารศึกษาหาความรู้ และทำความเข้าใจกับการทำงานและประโยชน์ของคอมพิวเตอร์ หาโอกาสเข้ารับการฝึกอบรม โดยไม่มีความรู้กลัวการถูกหมิ่นว่าไม่มีความรู้ และนำความรู้มาประยุกต์ใช้ในองค์กรตามระดับความต้องการ เพื่อให้เกิดบรรยากาศการพัฒนาในองค์กร

1.3 ด้านการจัดสรรงบประมาณเทคโนโลยีสารสนเทศ หมายถึง การที่ผู้บริหารเห็นความสำคัญของคอมพิวเตอร์ แล้วมีการวางแผนเพื่อจัดสรรงบประมาณสำหรับด้านนี้ โดยถือตามความเหมาะสมของสภาพต่าง ๆ เช่นสถานที่ บุคลากร เงินงบประมาณที่มี ถือว่าเป็นการลงทุนเพื่อการพัฒนาองค์กร

1.4 ด้านการใช้ข้อมูลข่าวสารที่ได้จากเทคโนโลยีสารสนเทศ หมายถึง การที่ผู้บริหารมีกลยุทธ์ในการตัดสินใจ และการวางแผนบริหารงานโดยใช้ข้อมูลที่ได้จากเทคโนโลยีสารสนเทศ โดยคิดว่าการได้ข้อมูลจากเจ้าหน้าที่ฝ่ายข้อมูลแจ้งให้ทราบเป็นวิธีที่ถูกต้องและมีคุณภาพ เพราะทำให้งานไม่เกิดความล่าช้า ไม่ผิดพลาด และไม่ทันต่อความต้องการได้

1.5 ด้านการพัฒนาบุคลากรด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ หมายถึง การที่ผู้บริหารให้ความสำคัญกับบทบาทของบุคลากรด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ โดยการส่งเสริมให้เข้ารับการศึกษาอบรม เพื่อจะได้มีความรู้ ความชำนาญในการใช้คอมพิวเตอร์ รวมทั้งสรรหาบุคลากรที่เหมาะกับงานด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ และควรส่งเสริมขวัญกำลังใจในการทำงาน ตอบแทนความดีความชอบตามสมควร เพื่อป้องกันปัญหาการย้ายฝ่าย เปลี่ยนงาน หรือลาออกของบุคลากรด้านนี้

1.6 ด้านการกำหนดขอบเขตความร่วมมือและปรับปรุงโครงสร้างเทคโนโลยีสารสนเทศ หมายถึง การที่ผู้บริหารกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบ ความร่วมมือของทุกฝ่ายในโรงเรียนให้มีความสัมพันธ์อันดี มีรูปแบบที่เหมาะสม หากจะมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง

มหาวิทยาลัยบูรพา Burapha University

ก็ทำอย่างมีศิลปะ ไม่ให้เกิดความขัดแย้ง หรือช่องว่างระหว่างผู้บริหารกับคณะทำงาน

1.7 ด้านการประสานสัมพันธ์กับเจ้าหน้าที่ฝ่ายเทคโนโลยีสารสนเทศ หมายถึง การที่ผู้บริหารมีการประสานงานกับเจ้าหน้าที่เทคโนโลยีสารสนเทศที่ดี เพื่อขจัดภาวะ การขาดความสัมพันธ์ ความขัดแย้ง และผลงานไม่ตรงเป้าหมาย เนื่องจากการลงทุนด้านเทคโนโลยีสารสนเทศต้องใช้ทรัพยากร คน เงิน วัสดุ อุปกรณ์มาก จึงต้องวางแผนให้มีการประสานสัมพันธ์ที่ดี เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ทุกฝ่ายในองค์การ

2. การพัฒนาระบบสารสนเทศ หมายถึง การที่ผู้บริหารได้พัฒนาระบบสารสนเทศให้เหมาะสมกับสภาพ ตอบสนองความต้องการใหม่ ๆ เพื่อปรับปรุงระบบสารสนเทศให้มีประสิทธิภาพ ซึ่งได้จากการตอบแบบสอบถามของผู้บริหารโรงเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาระยองโดยมี 3 ขั้นตอน คือ

2.1 การศึกษาเบื้องต้น หมายถึง การศึกษาระบบปัจจุบัน ปริมาณคน และปัญหาโดยทั่วไปตามขอบเขตและนโยบายที่กำหนดขึ้น ด้วยวิธีสัมภาษณ์ จากบุคคลภายในหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และหาข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ เพื่อพิจารณาจัดโครงการ แต่งตั้งคณะกรรมการ และคณะทำงาน เพื่อกำหนดจุดประสงค์นโยบาย และขอบเขตของระบบสารสนเทศที่จะพัฒนาองค์กร

2.2 การศึกษาความเป็นไปได้ของระบบสารสนเทศ หมายถึง การวิเคราะห์และพิจารณาความเป็นไปได้ของระบบสารสนเทศที่จะพัฒนาขึ้น โดยพิจารณาความเป็นไปได้ด้านเทคนิค การปฏิบัติงาน เวลาในการพัฒนา กฎเกณฑ์ และความคุ้มค่าในการลงทุน ส่วนการดำเนินการศึกษาความเป็นไปได้ เพื่อพัฒนาระบบสารสนเทศ โดยมีการจัดตั้งโครงการ การเตรียมการเพื่อศึกษาความเป็นไปได้ การวางแผนเพื่อพัฒนา ศึกษาความเป็นไปได้ การเสนอแผนต่อคณะกรรมการ การศึกษาระบบปัจจุบัน การทำข้อเสนอ การวิเคราะห์ความคุ้มค่าในการลงทุน การวางแผนพัฒนาเบื้องต้น และการจัดทำรายงานศึกษาความเป็นไปได้

2.3 การพัฒนาและการปรับใช้ระบบสารสนเทศ หมายถึง การพัฒนาระบบสารสนเทศที่มีการนำเครื่องคอมพิวเตอร์มาใช้ ซึ่งมีแนวทางโดยการจัดตั้งโครงการ การเตรียมการเพื่อการพัฒนาระบบสารสนเทศ และการวางแผนเพื่อพัฒนาระบบสารสนเทศ การเสนอแผน การกำหนดความต้องการและการวางระบบสารสนเทศ การออกแบบระบบ การพัฒนาโปรแกรมคำสั่งใช้คอมพิวเตอร์ การทดสอบระบบ การปรับใช้ระบบ และการติดตามผล ซึ่งเป็นขั้นตอนหลังจากเริ่มนำระบบไปใช้แล้ว

3. สถานภาพศึกษา หมายถึง การศึกษาสภาพสถานศึกษาเป็นการศึกษาวิเคราะห์ถึงปัจจัยที่มีผลกระทบต่อสถานศึกษา ทั้งในแง่เชิงบวก และเชิงลบ ซึ่งแยกปัจจัยที่วิเคราะห์ออกเป็น 2 ประเภท คือ ปัจจัยภายนอกและปัจจัยภายใน หรือเรียกอีกอย่างว่าสภาพแวดล้อมภายนอก

มหาวิทยาลัยบูรพา Burapha University

และสภาพแวดล้อมภายใน ซึ่งเป็นเครื่องมือในการประเมินสภาพของสถานศึกษาว่าเป็นอย่างไร และควรพัฒนาไปในทิศทางใด หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่าเป็นการสำรวจหาขีดความสามารถหลักของสถานศึกษา เพื่อใช้ในการแผนกลยุทธ์

3.1 สถานภาพสถานศึกษาประเภทเอื้อและแข็ง (Stars) หมายถึง เป็นตำแหน่งที่บ่งบอกว่าสถานศึกษา มีปัจจัยภายนอกเป็นโอกาสหรือพร้อมให้การสนับสนุนและปัจจัยภายในมีความเข้มแข็ง เช่น ชุมชนให้การสนับสนุนการศึกษาด้านเทคโนโลยี มีแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลายเป็นต้น กลยุทธ์ที่ใช้เป็นกลยุทธ์สร้างความเจริญเติบโต

3.2 สถานภาพสถานศึกษาประเภทเอื้อแต่อ่อน (Question Marks) หมายถึง เป็นตำแหน่งที่บ่งบอกว่าสถานศึกษามีจุดอ่อนภายในสถานศึกษาแต่มีโอกาส เพราะปัจจัยภายนอกที่พร้อมให้การสนับสนุน และหากมีการแก้ปัญหาหรือจุดอ่อนของสถานศึกษาแล้วจะทำให้สถานศึกษามีความเข้มแข็งมากขึ้นอันจะนำไปสู่สถานภาพที่เอื้อและแข็ง

3.3 สถานภาพสถานศึกษาประเภทไม่เอื้อแต่แข็ง (Cash Cows) หมายถึง เป็นตำแหน่งที่บ่งบอกว่า สถานศึกษามีความพร้อมความเข้มแข็งแต่ยังไม่มีโอกาส เพราะปัจจัยภายนอกยังเป็นปัญหาจำเป็นต้องชะลอตัวเพื่อคอยโอกาสจากปัจจัยภายนอก เช่น รอการฟื้นตัวของเศรษฐกิจ รอกฎหมาย กฎระเบียบ ที่ชัดเจนเหมาะสม หรือ สถานการณ์การเมือง

4. ผู้บริหาร หมายถึง ผู้บริหารในตำแหน่งผู้อำนวยการ ที่บริหารโรงเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาระยอง

5. โรงเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาระยอง หมายถึง โรงเรียนรัฐบาลที่ทำการเปิดสอนระดับประถมศึกษา และมัธยมศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2544 ในจังหวัดระยอง

มหาวิทยาลัยบูรพา Burapha University